

2025-03-11

Jämställdhetsmyndigheten

info@jamstalldhetsmyndigheten.se

Diarienummer: ALLM 2024/336

Utbildningsdepartementet

u.remissvar@regeringskansliet.se

Diarienummer U2024/02723

JÄMSTÄLLDHETSMYNDIGHETENS REMISSVAR PÅ BETÄNKANDET ÄMNEKUNSKAPER OCH LÄRARSKICKLIGHET – EN REFORMERAD LÄRARUTBILDNING (SOU 2024:81)

Sammanfattning

Jämställdhetsmyndigheten avstyrker förslaget om att ta bort examensmålen som bland annat rör jämställdhet och avstyrker därför förslaget att ta bort de olika målen som relaterar till värdegrund.

Utredningens konsekvensbeskrivning är otillräcklig utifrån ett jämställdhetsperspektiv.

Jämställdhetsmyndigheten har i övrigt inga synpunkter.

Synpunkter enligt utredningens disposition

17 Uppdaterade examensmål

Jämställdhetsmyndigheten avstyrker förslaget om att de olika målen som relaterar till värdegrund utgår och ersätts med ett examensmål som hänvisar till skolans styrdokument och värdegrund. Förändringen är problematisk ur flera aspekter. Det är av vikt att den förordning som långsiktigt styr lärares kompetenser säkerställer en kvalitativ undervisning om de värden som Skollagen fastställer. Vi delar inte utredningens slutsats att det är tillräckligt att examensmålen hänvisar till skolans styrdokument och värdegrund. Det finns mycket lite stöd för slutsatsen att frågor som rör mänskliga rättigheter, grundläggande demokratiska värderingar samt diskriminering och annan kränkande behandling av elever kommer att ”behandlas naturligt” under utbildningen utan explicita mål. Detsamma gäller identitet, sexualitet och relationer.

Förslaget ligger inte i linje med utredningens övergripande ambition att knyta lärarutbildningarna närmare till den kommande yrkesrollen. Nuvarande mål enligt Högskoleförordning (1993:100) innebär bland annat att lärarstudenten ska visa förmåga att ”beakta, kommunicera och förankra ett jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv i den pedagogiska verksamheten”. Enligt utredningens förslag ska detta mål nu ersättas med målet att visa förmåga att ”förmedla förskolans värdegrund” respektive ”förmedla skolans värdegrund”. Den förändrade innebörden får konsekvenser för lärarens roll i arbetet med skolans och förskolans värdegrund. Det är en avsevärd

skillnad mellan att kunna förmedla ordalydelser och innehåll till elever, jämfört med att tolka och omsätta innehållet i praktisk pedagogisk verksamhet samt att ”visa förmåga att kommunicera och reflektera kring frågor som rör identitet, sexualitet och relationer” som också är ett delmål i nuvarande Högskoleförordning. Jämställdhetsmyndigheten har tidigare rapporterat om att skolor tvärtom behöver prioritera läroplanens krav på gestaltning av jämställdhet som ett samhällligt värde, och att stärka blivande lärares kompetenser i frågor om identitet, sexualitet och relationer.

Likasa har vi pekat på att den ämnesintegrerade undervisningen om jämställdhet behöver utvecklas, så att det blir tydligt för lärare vad jämställdhet kan innebära i relation till olika ämnesområden.¹ Vi har därför pekat på att skolor behöver stärka kopplingen mellan skolans demokrati- och kunskapsuppdrag, i synnerhet när det gäller frågor som rör jämställdhet. Tidigare har vi pekat på behovet av ett utökat stöd och ökad kompetens när jämställdhetsuppdragets olika delar genomförs i praktiken. Undervisningen om jämställdhet behöver preciseras och exemplifieras för att ge lärare kompetens och underlätta att ta upp frågor som uppfattas som svåra eller kontroversiella att närma sig. En förmåga att beakta, kommunicera och förankra ett jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv i den pedagogiska verksamheten är av stor vikt för att kunna förmedla kunskaper i de olika ämnena i läroplanen till eleverna, vilket enligt utredningen är kärnan i lärarens uppgifter.

Att ta bort de olika målen som relaterar till värdegrund, i kombination med förslaget att minska omfattningen på den utbildningsvetenskapliga kärnan (UVK) där frågor om skolans värdegrund ska behandlas, innebär en uppenbar risk för ambitions-sänkning i frågor som är viktiga för samhällsutvecklingen. Jämställdhetsmyndigheten har tidigare visat att det i Sverige, liksom i många andra länder finns tydliga köns-skillnader när det gäller värderingar och samhällsengagemang och att gruppen unga män sticker ut när det gäller könsstereotypa och könskonserverativa attityder.² Jämställdhetsmyndigheten har visat att examensmål inom andra högskoleutbildningar är viktigt för jämställdhetspolitiken, bland annat för att våldsutsatta och deras barn ska få det skydd och stöd de behöver samt att våldsutövare ska få stöd att upphöra med våldet. Sedan 2018 finns ett nytt examensmål i högskoleförordningen om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer för åtta professionsutbildningar på grundnivå. Examensmålet infördes som ett led i Sveriges arbete mot mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer och ratificeringen av Istanbulkonventionen. Konventionen kräver bland annat att stater som anslutit sig tar ansvar för att yrkesverksamma som kommer i kontakt med brottsoffer eller förövare ska ha utbildning om:³

- hur man kan förebygga och upptäcka våld
- jämställdhet mellan kvinnor och män
- brottsoffrens behov och rättigheter.

¹ Jämställdhetsmyndigheten (2023). *Ogiltig frånvaro för jämställdheten*, 2023:16

² Off, Gefjon m.fl. (2022). Who perceives women's rights as threatening to men and boys? Explaining modern sexism among young men in Europe. *Frontiers in Political Science* Vol.4.; Jämställdhetsmyndigheten (2022). *Jämställdhetsundersökningen 2022*, 2022:26; Jämställdhetsmyndigheten (2023). *Ogiltig frånvaro för jämställdheten*, 2023:16; Off, Gefjon m.fl. (2025). Is there a gender youth gap in far-right voting and cultural attitudes? *European Journal of Politics and Gender*

³ Jämställdhetsmyndigheten (2024). *Utbildning leder till ökad upptäckt av våld*, 2024:5

Jämställdhetsmyndigheten har därför tidigare fört fram att examensmålet bör omfatta fler högskoleutbildningar inklusive exempelvis förskolelärare, grundskolelärare och ämneslärare.⁴

Konsekvenser

Det kan finnas skäl att se över examensmålets antal och omfattning, men en översyn måste föregås av en grundlig konsekvensutredning och redogörelse som ger beslutsfattare förutsättningar att överblicka vad förändringarna innebär. Utredningen saknar en tillräcklig konsekvensbeskrivning utifrån ett jämställdhetsperspektiv. Den tar endast kortfattat upp vilka konsekvenser förändrade antagningskrav kan komma att få för kvinnor och män. Utredningen gör ingen analys av vilka konsekvenser de ersatta examensmålen och den förändrade innebörden kan få för skolans jämställdhetsarbete eller för att flickor och pojkar ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling.

För Jämställdhetsmyndigheten

Peter Vikström
Avdelningschef

Boel Kristiansson
Jakob Lindahl
Utredare

I ärendets slutliga handläggning har enhetschefer Line Säll och Jens Sandahl deltagit.

⁴ Ibid.